

Kildeøvelse 2x – Hans Frank og udryddelsen af jøderne

I denne time skal I arbejde med en håndfuld kilder, der drejer sig om 2. verdenskrigs forbrydelser i Polen. Kilderne stammer fra et større kildesæt, der tager udgangspunkt i Hans Frank, hans virke, holdninger og udtalelser om skyld – eller mangel derpå.

Jeres kilder fokuserer på behandlingen af den jødiske befolkning, men kommer også ind på skyldsspørgsmålet rejst under Nürnbergprocesserne efter krigens afslutning.

Jeres opgave er:

- Læs kilderne
- I kan støtte jeres arbejde til spørgsmålene under hver kilde, idet de kan hjælpe jer på sporet af relevante vinkler i kildematerialet – men I skal ikke lave en egentlig besvarelse af spørgsmålene.
- **Opstil 1-2 problemstillinger**, som I kan besvare ud fra kilderne og jeres baggrundsviden fra undervisningen.
- Kilde 5, 6, 7 og 11 skal inddrages, mens I selv bestemmer, om I vil inddrage kilde 10.
- Forbered en besvarelse af jeres problemstilling(er), hvori I inddrager **konkrete kildenedslag og relevante kildekritiske overvejelser**.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

Kildeoplysninger: Efter Tyskland besatte det vestlige og centrale Polen i september 1939, blev Hans Frank d. 25. oktober 1939 udnævnt til generalguvernør i den centrale del af Polen, det såkaldte Generalguvernement. Som generalguvernør var Hans Frank Hitlers direkte repræsentant og administrerende chef for hele den civile forvaltning i Generalguvernementet, som også husede omkring to millioner jøder.

Et dekret er et påbud, der er udstedt af en leder eller regering, som angiver de overordnede retningslinjer inden for et bestemt emne. Hans Frank udstedte utallige dekreter vedrørende behandlingen af jøderne. (Dekretet er gengivet fra Sander Gilman (Ed.): *The Third Reich Sourcebook*, University of California, 2013, s. 493)

Kilde 5

Dekret om restriktioner af ophold i Generalguvernementet, udstedt af Hans Frank 15. oktober 1941

Jeg udsteder hermed følgende bestemmelse:

Artikel 1: Jøder, som uden tilladelse, forlader deres påbudte område, vil blive straffet med døden. Samme straf idømmes andre, som forsøger at skjule jøder.

Artikel 2: Folk som tilskynder til og er medskyldige i ovenstående vil blive straffet på samme vis som gerningsmanden, og et hvert forsøg vil blive sidestillet med en gennemført overtrædelse af påbuddet. I mindre alvorlige tilfælde kan straffen reduceres til strafarbejde eller fængsel.

Artikel 3: Disse sager vil blive bedømt i særdomstole

Indeværende bestemmelse har øjeblikkelig virkning.

Warszawa, 15. oktober, 1941

Generalguvernør i de besatte polske områder
Frank

Fokuspunkter og opgaveforslag til gennemgang af kilden

- Hvad henviser "det påbudte område" til?
- Hvad indikerer det, at Hans Frank indskærper straffen for at forlade ghettoen? Hvad fortæller kilden om Hans Franks magtposition i Polen?
- Hvad betyder artikel 1 og 2 for forholdet mellem jøder og polakker?

Kildeoplysninger: Hans Frank afholdt talen i Krakow på et internt møde overfor hans betroede kabinet.

(Talen er oversat og gengivet fra Roderik Stackelberg & Sally Anne Winkle (Ed.): *The Nazi Germany Sourcebook - An Anthology of Texts*. Routledge, 2002).

Kilde 6

Hans Franks tale afholdt den 16. december 1941

På den ene eller den anden måde - tillad mig at sige Dem det ligeud - må vi slippe af med jøderne. Føreren sagde engang: hvis den forenede jødedom endnu engang skulle lykkes med at starte en verdenskrig, så skal blodofferet ikke kun ske af de folkeslag, som drives til krig, for så vil jøden i Europa møde sit endeligt. Jeg ved, at mange af de nuværende foranstaltninger mod jøderne inden for Riget kritiseres. Der er altid bevidste forsøg på igen og igen at tale om denne grusomhed, hårdhed, osv.. Dette fremgår af rapporterne om den offentlige stemning. Jeg appellerer til Dem: før jeg nu forsætter med at tale, må De være enig med mig: vi vil principielt kun føle medlidenhed med det tyske folk, og ikke med nogle som helst andre i hele verden. De andre havde heller ingen medlidenhed med os. Som gammel nationalsocialist må jeg også sige, at skulle jødeslægten overleve krigen i Europa, mens vi ofrer det bedste af vores blod for at redde Europa, så vil denne krig kun være en delvis succes. Jeg vil derfor, som princip, angribe jødiske anliggender med den forventning, at jøderne vil forsvinde. De skal væk. Jeg har påbegyndt forhandlinger med det formål at få dem skubbet østpå. Til januar er der en stor konference om dette spørgsmål i Berlin, hvortil jeg sender statssekretær dr. Bühler. Konferencen finder sted i Rigssikkerhedshovedkontoret med SS-Obergruppenführer Heydrichs deltagelse. En stor jødisk udvandring vil helt sikkert begynde.

Men hvad bør vi gøre med jøderne? Tror De, man vil anbringe dem i bosættelser i Ostland? I Berlin fik vi at vide: hvorfor laver I så meget vrøvl? Vi vil heller ikke have dem, hverken i Ostland eller i Rigskommissariatet: likvider dem selv!

Mine herrer, jeg må bede Dem stålsætte Dem mod alle former for medfølelse. Vi må tilintetgøre jøderne, hvor vi end finder dem, og hvor det end er muligt, for at opretholde hele Rigets struktur. Dette vil naturligvis kræve andre metoder end dem, som dr. Hummels bureau anviser. Ej heller kan dommerne fra særdomstolene involveres grundet begrænsningerne ved det juridiske system. Sådanne forældede tilgange kan ikke anvendes overfor så gigantiske og unikke begivenheder. Vi skal i hvert fald finde en vej, som vil føre os til vort mål, og mine tanker kredser herom.

Jøderne er også ekstremt skadelige spisere for os. I Generalguvernementet har vi omtrent 2.5 millioner af dem, nu måske 3.5 millioner tilsammen med personer, som har jødiske slægtninge med mere. Vi kan ikke skyde disse 3.5 millioner jøder, vi kan ikke forgifte dem, men vi bliver nødt til at tage foranstaltninger, som på en eller anden måde vil føre til en succesfuld tilintetgørelse, og dette i forbindelse med storstilede fremgangsmåder, som skal diskuteres i Riget. Generalguvernementet skal gøres lige så fri for jøder som Riget. Hvor og hvordan dette skal gøres, er et problem for de instanser, som vi må udnævne og indføre, og om hvis arbejde jeg vil rapportere til Dem, når tiden kommer.

Fokuspunkter og opgaveforslag til gennemgang af kilden

- Hvilken slags kilde er der tale om, hvem er modtagerne og hvad betyder det for formidlingen og troværdigheden af indholdet?
- Hvilken viden om og holdning til behandlingen af jøderne udtrykker Hans Frank? Hvad skal der fremadrettet ske med jøderne?
- Undersøg, hvad det er for en konference, som Hans Frank henviser til.

Kildeoplysninger: Hans Frank etablerede som noget af det første jødiske ghettoer i Generalguvernementet. Ghettoerne var særligt udpegede områder, hvor jøderne blev tvunget til at bo under kummerlige forhold. Dødsraten i ghettoerne var høj pga. kronisk sult og underernæring, tvangsarbejde, vilkårlige afstraffelser fra vagterne, dårlige sanitære forhold og overbelægning. Især børn og ældre bukkede under i ghettoerne.

På Wannsee-konferencen i Berlin i januar 1942, blev det besluttet at udrydde Europas jøder, startende med jøderne i Generalguvernementet. Fra juli 1942 påbegyndtes deportationer fra ghettoen i Warszawa til Treblinka.

(Kilden er gengivet fra den tilhørende kildesamling til Jacob Halvas Bjerres *Holocaust*, Frydenlund 2010, og kan findes på www.his2rie.dk)

kilde 7

Statistik over dødelighed i ghettoen i Warszawa, 1941-42:

Måned	1941	1942
Januar	898	5.123
Februar	1.023	4.618
Marts	1.608	4.951
April	2.061	4.432
Maj	3.821	3.636
Juni	4.290	3.356
Juni	4.290	3.356
Juli	5.550	
August	5.560	
September	4.545	
Oktober	4.716	
November	4.801	
December	4.366	

Fokuspunkter og opgaveforslag til gennemgang af kilden

- Hvad fortæller statistikken om forholdene i Warszawas ghetto? Forbind gerne kilden med kilde 5.
- Hvorfor stopper optegnelserne i juli 1942?
- Forbind kilden med kilde 6. Beskriv sammenhængen mellem kilderne

Kildeinformationer: Hans Frank førte dagbog fra sin udnævnelse som Generalguvernør i oktober 1939 til sin tilfangetagelse i maj 1945. De private dagsbogsfortegnelser blev efterfølgende anvendt som bevismateriale i retssagen mod Frank i Nürnberg 1946.

Polen indgik i nazismens forestillinger om Lebensraum, der skulle skaffes ved at kolonisere øst over og erstatte de derboende slaviske folkeslag med germanske folkeslag.

I januar 1943 var den tyske krigslykke dog vendt. Samtidig var gennemførelsen af Holocaust var i fuld gang. I slutningen af 1942 havde den amerikanske avis, *The New York Times*, bragt en artikel, hvor præsidenten Franklin Roosevelt, i samarbejde med den polske eksilregering, udpegede 10 ansvarlige nazister for overgrebene på civilbefolkningen i Polen, som skulle retsforfølges efter krigen. I uddraget diskuterer Frank og Kruger den etniske udrensning af polakker i den polske by Zamosc.

(Dekretet er gengivet fra Sander Gilman (Ed.): *The Third Reich Sourcebook*, University of California, 2013, s. 521)

kilde 10

Uddrag fra Hans Franks dagbog, 25. januar 1943

Dagbog, Warszawa, 25. januar 1943

Tilstede: Dr. Hans Frank, statssekretær Krueger og andre.

Statssekretær Kruger: Da vi blev enige om de første 4000 in Zamosc kort før jul, fik jeg lejlighed til at tale med disse folk. Det er forståeligt, at polakkerne ikke er venligt stemte overfor os efter, vi har bosat området. I koloniseringen af dette område med radikale tyskere var vi nødt til jage polakkerne bort. Vi flytter dem, som udgør en byrde i det nye koloniserede område. Faktisk udgør de områdets asociale og underlegne elementer. De bliver deporteret, først til en arbejdslejr og senere som arbejdskraft til Riget.

Fra et polsk propagandasynspunkt har denne handling en ufordelagtig effekt. For polakkerne siger: Efter at jøderne er blevet destrueret, så vil de anvende samme metoder for at få polakkerne ud af dette territorium og udrydde dem præcis som jøderne. [...].

Som jeg tidligere har nævnt, så har det forårsaget stor opstand blandt polakkerne, at vi har flyttet dem.

Dr. Frank: Vi vil diskutere hver enkelt sag vedr. bosættelser i fremtiden efter samme fremgangsmåde som tilfældet Zamosc, hvorfor De, Hr. Statssekretær vil udfærdige en rapport til mig. [...].

Den store opgave, som er blevet os tildelt, vil kun blive endnu vanskeligere. Ingen vil hjælpe os; vi er fuldstændigt og udelukkende afhængige af os selv. Føreren kan kun hjælpe os som en slags fjern administrativ ø eller administrativ pilleæske. Vi må forsvare os selv fra alle sider. Fra al kritik af metoder, hvilket vi har hørt, så kender I mit grundprincip, jeg behøver ikke gentage det i dette forum - alligevel vil jeg dog gerne understrege én ting; vi må ikke blive blødsødne, når vi hører, at 17.000 mennesker er blevet skudt. Disse folk var intet andet end krigsofre. Hvis vi sammenligner dette antal med det uerstattelige blodoffer, som det tyske folk uafbrudt hver dag og time giver, så blegner det i regnskabet. Vi har derfor pligt til at holde sammen. Hver må forsøge at forstå hinanden og vide, at man gør sit bedste. Det vigtigste er, at vi ikke tillader nogen form for personlig slaphed. Vi må også huske på, at os der er samlet her, alle figurerer på Mr. Roosevelts liste over krigsforbrydere. Jeg har æren af at være nr. 1 på listen. Vi er i den forstand blevet medskyldige i verdenshistorien. Derfor skal vi holde sammen og være enige med hinanden, og det vil være tåbeligt, hvis vi indlod på nogen som helst kvaler over metoder.

Fokuspunkter og opgaveforslag til gennemgang af kilden

- Hvilken slags kilde er teksten, og hvad betyder det for troværdigheden og for formidlingen af indholdet?
- Hvad fortæller kilden om det almene kendskab til jødeudryddelserne
- Hvad fortæller kilden om Hans Franks holdning til de etniske polakker i Generalguvernementet?
- Forbind kilden med kilde 6. Forklar hvad Hans Franks 'grundprincip' dækker over. Hvad fortæller det om Hans Frank?

Kildeoplysninger: I maj 1945 blev Hans Frank arresteret af De Allierede. Under Nürnbergprocesserne fra november 1945 til oktober 1946, hvor Hans Frank blev anklaget og retsforfulgt for sine handlinger i Polen, sad Frank i fængsel, når han ikke var i retten. Her blev han af flere omgange interviewet af fængselspsykiateren Leon Goldensohn. I interviewuddraget spørger Goldensohn ind til Franks holdning til jøder og til hans viden om udryddelsen af de polske jøder.

(Uddraget af gengivet efter Leon Goldensohn: Nürnberginterviewene - En amerikansk psykiaters samtaler med anklagede og vidner. Aschehoug, 2004, s. 50-52)

kilde 11

Fængselsinterview med Hans Frank fra 5. marts 1946

Franks far døde den 16. januar 1945, samme dag som Frank forlod Krakow. Han siger, at han tror, der ligger en betydning i, at disse to begivenheder skete på samme dato. Hans far døde i München, hvor han var advokat. Han var 77 år. Han havde været syg i tre måneder, "resultatet af at se så mange mennesker forbrændt og døende efter bombetogterne".

Frank fortalte om sin far: "Han var en erfaren advokat, dygtig jurist". Hvad var hans holdning til nazisterne? "Han var meget stærk modstander af nazistpartiet. Han var demokrat. Han sagde altid: 'Vent og se hvad der sker.' Han havde mange jødiske venner".

Hvordan gik det til, at De blev antisemit?

"Antisemitisme var ikke grunden til, at jeg meldte mig ind i partiet. Det var for Tysklands skyld." Blev der dræbt mange jøder i Polen? "Nej, i Auschwitz gjorde der, det var i øvre Schleisien. Jeg vil bede Dem om at læse det dokumentaristiske bevismateriale, der viser, at jeg ikke havde indflydelse på det. Det, jeg er ansvarlig for, vedstår jeg mig ansvaret for, men jeg har aldrig sørget for, at en eneste jøde blev sendt i koncentrationslejr eller brændt. Det kan jeg bevise. De vil blive overrasket, hvis De ser det materiale min forsvarer har. Udryddelsen af jøder var Hitlers personlige idé. Det stod i Hitlers testamente. Deri sagde han, at han havde udryddet jøder, fordi de havde startet krigen." [...].

"Det er i orden, at jeg er interneret, og at retssagen finder sted. Alt det kan jeg acceptere - men det meste af det, jeg nu ved om nationalsocialismens historie og dens forbrydelser, har jeg fået at vide under denne retssag. I Tyskland hørte vi intet om jødeforfølgelser. Andre lande havde en fri presse, men i Tyskland havde vi hverken fri presse eller radio. Denne retssag har stor betydning, fordi den viser, at det tyske folk er uskyldigt."

Fokuspunkter og opgaveforslag til gennemgang af kilden

- Beskriv kildens ophavssituation og vurder, hvad det kan betyde for form og indhold i kilden. Hvilke motiver kan Hans Frank have for at fremstille sig som han gør i kilden?
- Sammenhold kilden med kilde 5, 6 og 10. Vurder troværdigheden i Hans Franks benægtelse af nogen andel i jødeudryddelserne.
- Beskriv de strategier, som Hans Frank anvender til at fralægge sig skyld.